

ÚTBA ESİK JÖVET, MENET. FŐPAPI VENDÉGEK EGERBEN A 16. SZÁZAD ELEJÉN¹

KRISTÓF ILONA
Eszterházy Károly Katolikus Egyetem
Történelemtudományi Intézet

Estei Hippolit egri számadáskönyveiben nemcsak a püspökség irányításával, gazdálkodásával kapcsolatos adatok sorjáznak, hanem gazdag és változatos adatmennyiséggel szolgálnak a művelődés- és életmódtörténet-kutatás számára is.² Mivel a püspök, Estei Hippolit (1479–1520, egri püspök 1497–1520)³ nem tartózkodott egri székhelyén, az itt működő püspöki udvartartás sem látott el reprezentatív funkciókat. A cél a költséghatékonyság volt, a lehető legalacsonyabb létszám mellett az elérhető legmagasabb nyereséget várta el az Itáliában tartózkodó püspök. Ebből következik, hogy az egri udvartartásnak csak egy szűk rétege volt itáliai származású, akik a Hippolit számára fontos, bizalmi feladatokat látták el, az uruk megrendeléseit szerezték be.⁴ A számadáskönyvi bejegyzésekből egyértelmű, hogy az udvar magyar és olasz tagjai egymástól elkülönülten éltek, tevékenységeikben is alig volt átfedés. A püspöki udvar hétköznapijait a ciklikusan ismétlődő egyházi ünnepek törték meg, amelyek jobbra a könyvelés kiadási tételei között jelennek meg, mint például liturgikus célú beszerzések, alamizsnálkodás. Hiszen a püspök kötelezettségeinek minden körülmények között eleget kellett tenni. Távollétében főpásztori feladataiban a *suffraganeusai*, egyházkormányzatban vikáriusai helyettesítették, és rendszeresen gondoskodni kellett a székesegyház felszereléséről és a szegények, elesettek gyámolításáról.⁵ Az ismétlődő, hétköznapi kiadások mellett a számadáskönyvek tartalmaznak olyan jól elkülöníthető

¹ Készült a PPKE-BTK-KUT-23-5 számú projekt keretében, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsész- és Társadalomtudományi Kar által nyújtott támogatással és finanszírozással.

² E. KOVÁCS Péter: *Estei Hippolit püspök egri számadáskönyvei 1500–1508*. Eger: Heves Megyei Levéltár 1992 (A Heves Megyei Levéltár forráskiadványai 4).

³ Lucy BYATT: Ippolito I d'Este. In: *Dizionario Biografico degli Italiani* 43. 1993. https://www.treccani.it/enciclopedia/ippolito-d-este_%28Dizionario-Biografico%29/ (utolsó letöltés: 2025. november 1.), KRISTÓF Ilona: Estei Hippolit. In: *Püspökléxikon (1458–1526). A Magyar Királyság egyházmegyéi és főpapjai Hunyadi Mátyás és a Jagellók korában*. (Szerk.): FEDELES Tamás/C. TÓTH Norbert. Piliscsaba 2026. (s. a.)

⁴ KRISTÓF Ilona: „Nem akarja a pénzét itt költeni, egyre csak Itáliába küldeti!” Az egri püspökség helyzete 1498 és 1520 között. In: *East Central European Historical Studies* 3/2 (2025), 65–99.

⁵ KRISTÓF Ilona: Estei Hippolit segédpüspökei. In: *Örökségünk védelme és jövője: Itália öröksége Egerben*. (Szerk.): H. SZILASI Ágota. Eger: Dobó István Vármúzeum 2024, 21–33.

bejegyzéscsoportokat, amelyek a hétköznapi életet felbolygató eseményekhez köthető kiadásokat könyveltek el. A források alapján tanulmányozható időszakban több alkalommal is főpapi vendégek keresték fel Egert. További hasonló források hiányában más egyházmegyékkel történő összehasonlításra ugyan nincs lehetőség, de talán nem minden haszon nélkül való ezen adatoknak az összegyűjtése, amelyek más kutatók számára hasznos adalékot jelenthetnek.

A bevételeket és kiadásokat számontartó főkönyvekben a rendszeresen beszedett jövedelmeken és kiadásokon (pl. *salariumok*) túl a hozzávetőlegesen időrendben vezetett egyszeri kiadások között található az alábbi vendégfogadások költségeit részletező bejegyzések.

1503. júl. elején Bacsikai Miklós erdélyi püspök 4 napot töltött Egerben. A püspök otthonosan mozgott Egerben, hiszen korábban bírt egri javadalmat; kanonoki stalluma is volt korábban, és az egervári Szent Péter-egyház prépostja volt. Ez utóbbit hasonló nevű unokaöccse bírta 1500–1526 között.⁶ A bejegyzések szerint ekkor Taddeo Lardi, a kormányzó⁷ Egerben tartózkodott, nem sokkal korábban tért vissza Budáról, ahol királyi gyermek megszületését várták. Július 2-án Lardi *Georgius Zalayt*⁸ küldte el, hogy halakat szerezzen be az erdélyi püspök érkezésére.⁹ A püspökség vizafogó szegyei (*clausura piscium*) a Tiszán voltak. Ezeket a rekesztékeket egész évben használták a vizák vonulásán kívüli időszakokban is.¹⁰ Ugyanezen a napon asztalneműt is vásárolt a vendég érkezésére.¹¹

⁶ C. TÓTH Norbert: Bacsikai Miklós. In: *Püspöklexikon* II. 3–7.

⁷ Lardi először 1487-ben érkezett Magyarországra, az esztergomi itáliai familiárisok között udvarmesterként, az érsek budai házának háznagyaként (1487–1497) és kincstárnokként (1487–1497), ruhatárnokként (1489–1492) is szerepelt. Hosszú éveken át töltötte be az udvarmesteri és kamarási tiszteket (1487–1489, 1492–1497) is. KUFFART Hajnalka: *Modenában őrzött esztergomi számadáskönyvek és az esztergomi érsekség udvartartása*. PhD-értekezés, Piliscsaba 2018, 39., 43., 67., 82., 95., 160., 170., 185–186. 1493–1502 között gömöri, ezzel egyszerre pankotai főesperes is volt, amelyet 1498-ban elcserélt az ungira. 1501-től egri gubernator, a káptalan tagja, 1501-től haláláig egri custos. C. TÓTH Norbert: Az egri káptalan archontológiája 1387–1526. In: *Turul* 88/2 (2015), 52, 61. Taddeo Lardi doct. decr., egri örkanonok, kormányzó 1501. június 29. MNL OL DF 216503 – 1508. december 6. MNL OL DF 216965; 1510. október 21. MNL OL DF 278354 – 1511. december 8. MNL OL DF 272284. 1508-ban Hippolit utasítására átadta a kormányzói feladatokat Ercole Piónak. DOMOKOS György: *A Jámbor Herkules. Estei Hippolit bíboros egri kormányzója, Ercole Pio beszámolója Magyarországról 1508–1510*. Budapest: Balassi 2019. Majd Pio visszahívása után 1510–1511-ben újra ellátta a kormányzói feladatkört. Az idős és beteges Lardi 1512-ben hunyt el. Reneszánsz sírköve a mai napig Kassán látható. Ilona BERKOVITS: La pietra sepolcrale di un umanista ferrarese a Cassovia. In: *Corvina* 4/12 (1941), 164–174.

⁸ Kipróbált familiárisa volt az egri püspöknek, többször szerepel a számadáskönyvekben bortizedbér-lőként, különböző ügyekben járt el a kormányzó megbízásából, ha szükséges volt, a fegyveres kíséret tagja volt. E. Kovács, 156., 174., 190–191., 198., 298., 305., 314.

⁹ Uo., 189.

¹⁰ SUGÁR István: Az egri püspökség és káptalan középkori vizafogó szegyéi a Tiszán. In: *Archivum – A Heves Megyei Levéltár közleményei* 9. Eger 1979, 5–35.

¹¹ E. Kovács, 189.

Augusztus 10-én könyvelte külön bejegyzésben, hogy az ura nevében és az ő megbecsültségét növelendő egy felszerszámozott lovat ajándékozott 15 forint értékben az erdélyi püspöknek. Ezzel együtt ura nevében 3 forintot adott két mutatványos színésznek.¹²

Emellett megjegyzi, hogy már korábban elküldte Szepesi Mátyást¹³ 1, 2 és 3 éves ökrök beszerzésére. Végül 150 ökröt vásárolt a vár szükségleteire, amelynek egy részét Bacskai látogatása alkalmával vágták le. Összehívatta a bandérium környékbeli elérhető tagjait a látogatás időtartamára, hogy méltó módon – lovasokkal – fogadják, majd kísérik el a püspököt Mezőkövesdig. Ezért az egri lovaskíséretnek további kétnapnyi költségét, étkezését kellett állnia. Összesen 122 forint 67 dénárt számolt el Bacskai látogatásának költségeként, bár ebből az összegből 100 forintot a marhák megvásárlása tett ki.¹⁴

1503 augusztusában Lardi visszatért Budára, urát képviselve részt vett Anna hercegnő keresztelőjén augusztus 20-án. Valószínűsíthetően ezen alkalomhoz kötődve augusztus 27-i dátummal jegyezte fel, hogy Szatmári György útban új püspöki szék- városába, Váradra,¹⁵ meg fog állni Egerben egy időre. Ezért a kormányzó rendkívüli beszerzéseket eszközölt, hogy méltóképpen meg tudja vendégelni a püspököt. Jobbára fűszereket vásárolt: cukrot, gyömbért, szegfűszeget, fahéjat, friss lekvárt, mandulát.¹⁶ Később, november 1-jén vezette be számadásokba a további kiadásokat még mindig Szatmári látogatásához kapcsolódva: citromot, olajat, malvázia bort, fűgét és egy rézmozsarat szerzett be.¹⁷ Még december végén elszámolt 4 rend öltözékre és csuklyás köpönyegre való szövetet a kocsisok szolgálataiért.¹⁸

Magára a látogatásra nem sokkal az augusztus végi bejegyzéseket követően sor kerülhetett, szeptember első felében, ugyanis szeptember 21-én Szatmári már Váradon tartózkodott.¹⁹

Az 1504. évi számadáskönyvek nem maradtak fenn, de Taddeo Lardi leveleiből értesülünk arról, hogy június 26-án Bacskai újbóli érkezését várták,²⁰ augusztus 24-én pedig már Egerben tartózkodott az erdélyi püspök Giovanni Muzzarellinek,²¹

¹² Uo., 189–190.

¹³ Mathias Zepessy is kipróbált egri püspöki familiáris volt, tizedbeszedésért is felelt, bortizedet is bérelt, és fegyveres kíséretet is adott szükség esetén. Uo., 189., 198., 304.

¹⁴ Uo., 192.

¹⁵ FEDELES Tamás: Szatmári György. In: *Püspöklexikon*. I. 1–7.

¹⁶ Uo., 195.

¹⁷ Uo., 199.

¹⁸ Uo., 202–203.

¹⁹ A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomatikai Levéltár (MNL OL DL) 36571.

²⁰ A Vestigia kutatócsoport által adatbázisba rendezett és a Magyar Nemzeti Levéltár nyilvántartó rendszerébe importált dokumentumokra a Vestigia-azonosítóval és a DF-sorozat számaival fogok hivatkozni. A fenti adatbázisokba még be nem került olaszországi forrásokra az eredeti levéltári jelzetükkel hivatkozom (www.vestigia.hu). Vestigia 1646., MNL OL DF 294716.

²¹ Vestigia 1647., MNL OL DF 294717.

Bakóc orvosának társaságában, aki megvizsgálta őt.²² Lardi sokat betegeskedett, visszatérően említette leveleiben szemproblémáit és egyre jobban elhatalmasodó köszvényét, ami gyakran hosszabb-rövidebb időre ágyba kényszerítette.²³

Szatmári György következő dokumentált egri látogatása 1507 végére esett. Lardi ez év november-decemberét Budán töltötte, és külön kiemelte, hogy gyengélkedett, ezért Szatmári látogatásának a hírére utasította az udvarbíró, hogy mindent illendően készítsen elő, hogy a vendéglátás uruk dicsőségére váljon, az ország szokásai szerint, ne hiányozzon semmi, és a látogató elégedetten távozzék. Vásároltatott egy lovat ajándékba a pécsi püspöknek, mert ez a szokás, amikor az egyik uraság a másik házáat meglátogatja. A konyhai kiadások kapcsán kifejti, hogy 213 forintot költöttek az étellemezésre, mivel nemcsak Szatmári György szállt meg Egerben, a vele együtt érkezett urak közül Bebek Jánost²⁴ emelte ki.²⁵ A nagy létszámú vendégereg Szatmári húgának, Annának és Thurzó János fiának, Eleknek²⁶ az esküvőjére igyekezett Kassára. Az sajnos nem derült ki, hogy mit vásárolt a vendégek számára, a tételes lista a beszerzést végző familiáris elszámolásában volt olvasható, ami nem maradt fenn, csak a végösszeg került könyvelésre.²⁷ Mindenesetre Bacskai és kísérete négynapos tartózkodásának jóval szerényebb volt a végösszege, amelynek a nagyobbik részét a tavaszi marhavásárlás tette ki, mint pusztán a Szatmári és a vele együtt érkezők konyhaszámlája.

Lardi csak 1507. december 25. után tartózkodott Egerben,²⁸ januári bejegyzéseiből derül ki, hogy Szatmári az esküvőre készülve levélben kért Larditól halat és lisztet. Két részletben tudták a kérést teljesíteni, először egy Balázs nevű famulust bízott meg a halvásárlással, majd végül maga ment a Tiszára halat venni, mert Szóláti Balázs *provisor* időközben már nem tartózkodott Egerben. Az esküvőre megrendelt alapanyagokat január legvégén indította útnak Lardi Egerből Kassára. A beszerzés

²² E. Kovács, 257.

²³ Súlyos köszvény gyötörte, és időről időre nem tudott lábra állni. 1505. január 9. MNL OL DF 251749, Vestigia 1649. 1507. március 7. Vestigia 1671., MNL OL DF 294740, 1507. szeptember 14. Vestigia 1705., MNL OL DF 294773.

²⁴ Pelsőci Bebek János pohárnokmester (1493–1497) boszniai bán (1495–1497) és pozsegai ispán. C. TÓTH Norbert/HORVÁTH Richárd/NEUMANN Tibor/PÁLOSFALVI Tamás: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526 I. Főpapok és bárók* (MVA I.) Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet 2017, 112.

²⁵ E. Kovács, 275.

²⁶ Thurzó Elek kamarásmester (1521–1526), kincstartó (1522–1523, 1524–1525, 1526), tárnokmester (1523–1526), zólyomi ispán. MVA I.121. Életéről bővebben: ERDÉLYI Gabriella: Egy kivételes karrier Mohács előtti kezdetei: Bethlenfalvi Thurzó Elek. In: *R. Várkonyi Ágnes emlékkönyv születésének 70. évfordulójára ünnepére.* (Szerk.): TUSOR Péter. Budapest: ELTE BTK 1998, 118–133.

²⁷ Uo., 373.

²⁸ E. Kovács, 273.

és szállítás költsége természetesen a püspök ajándéka volt.²⁹ Az utolsó tételt ehhez a látogatáshoz kapcsolódva még október végén rögzítették.³⁰

1508-ban mindenszentek ünnepét Bakóc Tamás esztergomi érsek töltötte Egerben. Jövetelének az apropóját az adta, hogy 1506. július 24-én, Szent Jakab vigíliáján villám csapott az egri Szent János-székesegyházba. A tűzvészben megsemmisült a főhajó tetőszerkezete, a tornyok is leégtek, a falak felső részei károsodtak, és a berendezésben is kár esett. Az újjáépítés 1508 végére haladt előre annyira, hogy a szentély ismét alkalmas volt a misézésre.³¹

Az ünnep előtti napokban, amikor Lardi értesült Bakóc pontos érkeztéről, megsürgette a Budán korábban megrendelt holmik szállítását.³² Az érsek október 30-án érkezett meg, 31-én este, mindenszentek vigíliáján ő celebrálta az esti misét és a vesperást. Természetesen gondoskodni kellett a székesegyház megfelelő felszereléséről, lámpásokat, gyertyákat vásárolt, amelyeket helyben rendelt meg a Kismester feleségétől. A Kismester többször feltűnik a számadáskönyvekben, egy igazi ezermester volt, a legkülönbözőbb feladatokkal bízták meg.³³ Diósgyőrből hozatott Lardi pisztrángot, Budáról pedig citromos kézmosót. A várbeli püspöki palota feldíszítésére vörös textíliát vásárolt több helyről.³⁴ Bakóccal együtt Muzzarelli doktor is Egerben tartózkodott, az ő két szolgálja volt az előreküldött hírnök, akik Bakóc érkezését jelezték, nekik külön fizetett Lardi.³⁵ Az előkészületek során Lardi elküldetett a *provisoréért*, hogy szerezzen még bort, olajat és fűgét is, és egy szekérnyi tűzifát is vásárolt.³⁶

Ehhez a látogatáshoz kapcsolódik az egyetlen olyan adatunk, amelyből kiderül, hogy szükség esetén az e griek otthona és lakásfelszerelése is mozgósítható volt. Ugyanis a városból több helyről kölcsönzött lepedők közül három elveszett, ezért kárpótlást kellett Lardinak fizetnie. A november eleji látogatás utolsó számláit dec. 19-én jegyezte fel a kormányzó.³⁷

Az utolsó püspöki látogatásról 1509 októberéből van adatunk, erről Ercole Pio, az új egri kormányzó, aki a betegeskedő Lardit váltotta fel, számolt be urának október 26-án kelt levelében. Néhány nappal a levél kelte előtt Egertől 7 mérföldre, az egri püspök villájában szállt meg Szatmári György Kassáról jövetben. Ercole Pio személyesen sietett Szatmári fogadására, igyekezett betartani a magyar szokásokat, hogy megfelelő

²⁹ Uo., 308.

³⁰ Uo., 310.

³¹ KRISTÓF Ilona: *Az egri székesegyház építésének ügye a 16. század elején.* (kézirat)

³² E. Kovács, 327.

³³ KRISTÓF Ilona: *Az egri püspöki udvar a 15–16. század fordulóján.* In: *Fejezetek az ezer éves Egri Egyházmegye történetéből.* (Szerk.): HORVÁTH István. Eger: Egri Érseki Vagyonkezelő Központ 2018 (Egri Érseki Gyűjtemények Kiadványai 1), 15–30.

³⁴ Uo., 320.

³⁵ Uo., 321–322.

³⁶ Uo., 322.

³⁷ Uo., 323.

helyen találkozzanak, majd együtt érkeztek meg, minden valószínűség szerint Hippolit felsőtárkányi villájába. Pio külön kiemelte az udvariassági formulákat, köszöntéseket, amelyeket az iránta és rajta keresztül Hippolit felé mutatott legmélyebb tisztelet jeleként aposztrofált, ezeket természetesen nem volt rest ajándékokkal viszonzni. Külön kiemelte, hogy a saját tartalékaiból ajándékozott néhány selyemszövetet, sajtot és olasz édességet. A vacsoránál egy bizonyos János testvér zenélt, majd Szatmári egyik szolgálja lanton játszott, mire a pécsi püspök megjegyezte, hogy szívesen elküldené a saját emberét Hippolit udvarába, hogy tanuljon, tudván, hogy a bíboros mennyire szereti a zenét. A vacsora közbeni társalgás alatt felmerült, hogy Pio vásárolt egy fél hordó vinsantót, és ugyanennyi szerémségi bort ajándékba Hippolitnak. Az udvarias beszélgetés ezen pontján Szatmári megkínálta Piót a nála lévő 9 éves vinsantóból – ami Pio szerint kicsit ecetes volt –, és felajánlott ajándékba Hippolitnak egy félhordónyt belőle. Szatmári másnap reggel levélben utasította kassai officialisát a bor átadására, így hát Pio kénytelen volt a borért küldetni Kassára. A beszámoló végén Pio megjegyezte, hogy mekkora áldozatot hozott uráért, amikor láztól gyötörtén fogadta Szatmárit.³⁸

Összehasonlításuképpen a Bakóc-féle egri számadáskönyvek adatait állíthatjuk a fentiek mellé. Amint fentebb is említettem, az olasz kormányzók elszámolásai jóval részletesebbek, mivel meg kellett indokolniuk a kiadásaikat. Az alábbi szórványos adatok csupa olyan vendéglátást könyveltek, amikor a püspök, Bakóc Tamás is Egerben tartózkodott. Az 1493–1496 közötti számadáskönyvekben a legnagyobb horderejű látogatás a király vendéglátása volt 1494 tavaszán. A töredékes adatokat nem egyszerű összeilleszteni, mert nem fordítottak figyelmet a dátum szerinti, legalább hozzávetőleges pontosságra. A király érkezésétől függetlenül jegyezték fel, hogy a kalocsai érsek³⁹ a virágvasárnap előtti héten 3 napot töltött Egerben.⁴⁰ A király Budáról indult, útközben megszállt Gyöngyöspüspökiben, ami szintén az egri püspök birtoka volt.⁴¹ Innen már egy napi járóföldre feküdt a püspöki székhely, ahol izgatottan várták a vendégeket. II. Ulászló március 20-án már Egerben volt, innen utasította Pozsony városát az adó megfizetésére.⁴² Ugyanekkor – a számadáskönyv szerint nagyhéten –

³⁸ Domokos, 126–127.

³⁹ Váradi Péter kalocsa-bácsi érsek (1480–1501), bodrogi ispán (1484), a szentjobbi (1474–1484) és földvári (1478–1480, 1494–1500) apátságok commendatora, a telki apátság kormányzója (1495), fő- és titkoskancellár (1480–1484), személynök (1483–1484). MVA I. 30.

⁴⁰ KANDRA Kabos: *Bakócs-kódex. Bakócs Tamás egri püspök számadó-könyve 1493–6. évekről*. Eger: Szolcsányi Gyula Bizománya 1888 (Adatok az egri egyházmegye történelméhez 2), 32.,

⁴¹ Uo., 17., 31–32..

⁴² 1494. március 20. MNL OL DF 240 768. II. Ulászló 1494. március 17 és 20. között tartózkodott Egeben. NEUMANN Tibor: *Registrum Proventuum Regni Hungariae. Liber rationum thesaurarii regni Hungariae (1494–1495)*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet 2019, 548.

a pécsi püspök⁴³ és Ráskai Balázs⁴⁴ is együtt vendégeskedett Tállyán és Egerben, borsot, sáfrányt és vágómarhát vásároltak a számukra.⁴⁵ Ha elfogadjuk a feltételezést, hogy ezek a látogatások az 1494. évhez köthetők, akkor úgy tűnik, mintha a fenti előkelők Egerben csatlakoztak volna a király kíséretéhez, és arra is rámutatnak az adatok, hogy akkora létszámmal érkeztek, hogy volt, aki kiszorult a városból.

Ebben az évben húshagyókeddre még vásároltak nyulat, csirkét, libát és más szárnyasokat is. De a böjtbe lépve hatezer db hallal készültek: menyhal, kecsge, harcsa, pisztráng stb. szerepelt a felsorolásban. Mivel törekedtek az élő hal vásárlására, a megmaradtakat a püspöki halastavakba eresztették. A világitás külön tételt jelentett a királyi látogatás esetén: a gyertya és lámpaolaj beszerzés tetemesen megnövekedett. Továbbá lisztet, hagymát, zöldségeket vásároltak nagy mennyiségben. A konyha létszáma pedig átmenetileg 8 szakácsra és 20 kisegítőre növekedett. Egyébként néhány szakács és kisegítő dolgozott állandóan a püspöki udvar konyháján.

Visszatérő tétel, hogy vásznat szereztek be kéztörölőnek, konyharuhának,⁴⁶ illetve Budáról hozattak édességeket, lekvárokat.⁴⁷ A királyi vendéglátás Ősi György⁴⁸ adminisztrátor szerint összesen 3000 forintot emésztett fel.⁴⁹ A fenti kiadásokon túl a király és kísérete összesen 9 hordó bort ivott meg,⁵⁰ a kalocsai érsek és a pécsi püspök látogatásakor 1-1 hordó bor fogyott a püspök készletéből.⁵¹ Készpénz híján azonban akár le is foglalhatták a jobbágyok borát, amit majd a későbbiekben adókedvezményel

⁴³ Ernuszt Zsigmond pécsi püspök (1473–1505) a zebegényi apátság commendatora (1483–), kincstartó (1494–1496) MVA I. 46.

⁴⁴ Beregi ispán, munkácsi várnagy 1484. márc. 3. – 1490. ápr. 19. MVA II. 22., szabolcsi ispán 1485–1490. febr. 8. MVA II. 244., 1511. márc. 31. MVA II. 247., valkói ispán 1485. márc. 17. MVA II. 311., kamarásmester, budai várnagy, udvarbíró 1492. febr. 2. – 1498. jún. 02. MVA I. 120., tárnokmester, budai várnagy 1498. júl. 14. – 1517. febr. 12. MVA I. 107., tárnokmester, a nádori jelenlétben folyó perek király által kiküldött bírāja 1503. aug. 30. – 1504. ápr. 23. MVA I. 81.

⁴⁵ Kandra, 33.

⁴⁶ Uo., 83.

⁴⁷ Uo., 84.

⁴⁸ A későbbiekben esztergomi administrator: 1502. július 4. MNL OL DL 46596, 1503. május 8. MNL OL DL 75720, 1507. július 19. MNL OL DL 59970. A család Újvásárról, Szlavóniából származott. BÓNIS György: *Szentszéki regeszták. Iratok az egyházi bírászkodás történetéhez a középkori Magyarországon.* (Szerk.): BALOGH Elemér. Szeged 1997 (Acta Juridica et Politica LI/1), 523, Nr. 3902. Úgy tűnik, hogy Egerből nem egyenesen követte Bakócot Esztergomba, 1498 és 1500 között Szlavóniában tűnt fel. György és testvére, László Lendvai Bánfi Miklós familiárisaként vett részt hatalmaskodásban (1498. szeptember 5., 1498. szeptember 10. MNL OL DL 106877, MNL OL DL 1500 d.n., MNL OL DL 102290). 1515. március 16-án a néhai Ősi György rokonai megegyeznek Kemedi Lajossal és rokonival. Az Ősiek csere címén szerzett Baranya megyei birtokaival kapcsolatban megegyeztek: a Kemediek visszavonták ellentmondásukat, és az Ősiket a birtokba engedték. Bónis, 575, Nr. 4159.

⁴⁹ Kandra, 23.

⁵⁰ Uo., 46.

⁵¹ Uo., 47.

kompenzáltak.⁵² Ernuszt Zsigmond Kassáról visszaúton⁵³ Egerben és Kompolton is megszállt, húsról, halról és borsról gondoskodtak a számukra.⁵⁴

A király látogatásán túl Bakóc még két alkalommal tartózkodott hosszabb ideig Egerben. Egyszer 33 napot töltött Egerben püspökök és más urak társaságában, a kiadások között megnőtt a borfogyasztás.⁵⁵ Másik alkalommal 23 napot töltött székhelyén augusztus-szeptemberben: Szent István király és Szent Máté evangélista ünnepe között, és mint mindig, ekkor is hozott vendégeket magával: a váradi,⁵⁶ váci püspököt,⁵⁷ Perényi Imrét,⁵⁸ Kanizsai Györgyöt,⁵⁹ Ráskai Balázst és még másokat.⁶⁰

A fenti adatok alapján biztosan kijelenthető, hogy egyházi méltóságok rendszeresen megszálltak az útjukba eső püspöki székhelyeken, így Egerben is. Az utókor szerencséjére az egri olasz kormányzóknak részletesen meg kellett magyarázniuk kiadásaikat, így olyan információkat is megosztottak urukkal, amelyek a magyar közegben annyira egyértelműek voltak, hogy egyébként nem maradtak fenn ilyen adatok, amint Ősi György jóval felületesebb, szüksévuóbb bejegyzéseiből is kítűnik. Nyilvánvaló, hogy nemcsak szállást nyújtottak az utazóknak, hanem Estei Hippolit reputációját kívánták megerősíteni ilyen módon, és akkurátusan igyekeztek betartani a magyar játékszabályokat. Minden látogatásban közös a vendégek várostól távoli fogadása és fegyveres kísérete távozáskor, amint ez egyébként kijárt Hippolitnak is magyarországi látogatásai alkalmával.⁶¹ Lardi hangsúlyozta, hogy a vendégek megajándékozása lóval, lószerszámmal magyar szokás,

⁵² Uo., 119.

⁵³ Ernuszt először május 2-án mutatható ki Kassán, és e hónap 15-én, 18-án és 22-én is biztosan itt tartózkodott. Június 8-ra legkésőbb visszatért Budára. NEUMANN Tibor: „Minden időkbén kegyelmes uratok kívánunk lenni”. A királyi városok adóztatása a 15. század végén. In: *Hatalom, adó, jog. Gazdaságtörténeti tanulmányok a magyar középkorról*. (Szerk.): KÁDAS ISTVÁN/WEISZ Boglárka. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet 2017 (Magyar Történelmi Emlékek, Értekezések), 13–106.

⁵⁴ Uo., 34.

⁵⁵ Uo., 107.

⁵⁶ Vsz. Farkas Bálint váradi püspök (1491–1494) MVA I. 60, KRISTÓF Ilona: Farkas Bálint. In: *Püspöklexikon*.

⁵⁷ Bátori Miklós váci püspök (1474–1506) MVA I. 58., C. TÓTH Norbert: Ki kicsoda az ecsedi Bátori családban. A Bátori család ecsedi ágának tagjai, 1377–1541. In: *Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle* 44 (2009), 19–21.

⁵⁸ Perényi Imre asztalnokmester (1492–1504) MVA I. 115., nádor (1504–1519), abaúji örökös ispán, bihari és szabolcsi ispán, királyi helytartó (1509–1510, 1510–1511, 1515 (1512–1513) MVA I. 82., dalmát-horvát-szlavón bán, zenggi kapitány (1512–1513) MVA I. 100.

⁵⁹ Kanizsai György pohárnokmester (1492–1497) MVA I. 112., dalmát-horvát-szlavón bán (1497–1498, 1508–1510) MVA I. 98., nándorfehérvári bán (1499–1507) MVA I. 146.

⁶⁰ Kandra, 80.

⁶¹ Archivio di Stato di Mantova (ASMn) Archivio Gonzaga (AG.) E. XXXI. 2. b.1195. Sajnos a doboz rendezetlen, így a továbbiakban a leveleket csak a dátumuk alapján lehet azonosítani. Egy 1513. február 10-én kelt levélben számolt be a február 7-i budai bevonulásról: 2 mérföldre a várostól várták Hippolitot, és 400 lovas kíséretében érkezett meg Budára.

amellyel szintén az ura iránti töretlen jóindulat fenntartását kívánta biztosítani. Ilyen ajándékot nyilván maga Hippolit is szívesen fogadott volna, hiszen bolondult a lovakért, egy jó ló ára viszont komoly kiadást is jelentett. Az ajándékozásban Pio más mintát követett. Az olasz luxuscikkek, élelmiszerek ajándékozása reflektál Pio nem sokkal korábbi magyarországi megérkezésére. A kormányzó átadta II. Ulászlónak a bíboros ajándékait, amelyek közül az élelmiszerek aratták a legnagyobb sikert a királyi udvarban.⁶² A kiadások alapján a kíséretek nagyságára nem lehet következtetni, ugyanis Lardi úgy intézte a beszerzéseket a főpapi látogatásokra hivatkozva, hogy közéjük csempészte az egri udvar számára rendszeresen vásárolt tételeket is. Például a marhabeszerzések tetemes összegét 1503-ban biztosan nem Szatmári látogatása indokolta. Vagy 1508-ban a püspöki ház felszerelésére vásárolt textiliák között elszámolt egy darab kék szövetet, amelyet a saját ágya baldachinjának szánt. A beszerzések egyébként beillenek az egri püspöki udvar „bevásárlólistájába”, rendszeresen hozattak fűszereket, citromot, olajat az egri konyhára. A számlákból egyértelmű, hogy az udvar olasz és magyar tagjai külön étkeztek, külön szakács főzött rájuk. Ezek a látogatások, vendégeskedések természetesen megterhelték a püspöki kasszát, de nem jelentettek olyan különleges, drága termékeket, amelyeket ne vásároltak volna meg egyébként is. Az egzotikus fűszerek, gyümölcsök ugyanúgy megjelentek máskor is a bevásárlólistákon, a főpapi látogatások csak a kifogyó készletek feltöltésének ürügyül szolgáltak. A vendégek elszállásolásáról csak egyetlen esetben van adatunk, Bakóc látogatása kapcsán. Az úton lévő méltóságok a püspök egyéb birtokait is igénybe vehették szükség esetén. Úgy tűnik, hogy nagy létszámú kíséret esetén Eger és a környék lakói is közreműködtek az elszállásolásban, mindezt a püspökség állta, amint az elveszett lepedők utáni kárpótlás példája is bizonyítja. Beszédeselek a fenti példák abból szempontból is, hogy a főpap udvartartásából nem hiányozhattak olyan szolgálók, személyek, akik a szórakoztatásról gondoskodtak. Egy utazó püspök nem mondott le a szórakozásról, az asztal mellett nemcsak zenészek, hanem mutatványosok is szórakoztatták. A két megjutalmazott *histrío* nem volt az egri udvar állandó tagja, csak ebben az egy esetben fordulnak elő. A bejegyzésből azonban nem derül ki, hogy Lardi fogadta-e fel őket a jeles alkalomra, vagy a püspök kíséretében érkeztek-e.

Egri kormányzóink személyisége és vérmérséklete a leveleik alapján teljesen különbözött. Lardinak kifejezetten jó helyismerete és rutinja volt a magyar ügyek intézésében, és visszafogottan hízelegve könyvelte le a saját kiadásait, ezzel szemben Pio teljesen új és tapasztalatlan emberként került Magyarországra, aki nem fukarkodott az öntömjenézéssel, hogy ezáltal is reprezentálja ura hatalmát. A folytonosság azonban érzékelhető, hogy Bakóc Tamást tekintették első számú támogatójuknak az udvarban, de igyekeztek jó kapcsolatokat kialakítani a többi prelátussal is. Sőt, Pio inkább megpróbált Szatmári kegyeibe férkőzni, saját magának támogatót szerezni, hiszen Bakóc és Lardi hosszú időre visszamenő együttműködése mellett úgy

⁶² 1509. január 2. Domokos, 59. skk.

érezte, hogy neki is szüksége van egy befolyásos pártfogóra. A visszatérő vendégek, ajándékok arra engednek következtetni, hogy a fennmaradt adatokhoz képest jóval gyakoribb, mondhatni rutinszerű volt az átutazók megvendéglése, és ezek az alkalmak egyértelműen hozzájárultak ahhoz, hogy Estei Hippolit élete végéig megtarthatta egri javadalmát.

IT LIES ON THE WAY THERE AND BACK.
HIGH-RANKING CLERICAL GUESTS IN EGER AT
THE BEGINNING OF THE 16TH CENTURY

Ippolito I d'Este's Hungarian account books are an invaluable source for Hungarian medieval studies. The wealth of data contained in the various volumes not only provides insight into the management of contemporary ecclesiastical centers, but also brings everyday life and holidays to life through the associated expenses and purchases. In my study, I examine the group of entries in the Eger account books that recorded the expenses related to the visits of high-ranking prelates to Eger. These data can serve as an important addition to the itinerary of György Szatmári, Bishop of Várad and later Pécs, and later Archbishop of Esztergom. At the same time, they can provide unique data on the reception of important guests passing through the city from the perspective of cultural history at the beginning of the 16th century, and we can form a picture of the representational obligations of the Bishop's court in Eger and the coordinated work of the governors and provisors.